

Statsvetenskapliga förbundet

Förbundsredaktör: Magnus Erlandsson

Om att påverka – utanför elfenbenstornet

av Magnus Erlandsson

Låt säga att du i din forskning kommit fram till något väldigt viktigt, kanske något så avgörande att politiker och andra beslutsfattare i samhället borde ta hänsyn till dina resultat och rekommendationer när de styr och ställer. Hur bär du dig åt för att få dem att lyssna?

Men först – vad skulle kunna vara så angeläget att du påkallar den politiska eller ekonomiska maktens uppmärksamhet? Om du upptäckt vad diklordifenyltrikloretan (DDT) kan användas till, kanske. Eller avigsidorna med NPM-inspirerad mål- och resultatstyrning i offentlig sektor?

Oavsett vad din forskning handlar om, i vilken riktning den pekar eller i vilka precisa, generaliserbara och policyrelevanta resultat den landat – så vid något tillfälle, rimligtvis i den senare delen av din forskarkarriär, ställer du kanske dig frågan, om ditt ”livsverk” haft någon betydelse, bortom akademien.

UTAN EFFEKT UTANFÖR SEMINARIET

Peter Taylor-Gooby, framstående brittisk samhällsvetare, och som i flera årtionden analyserat effekter av en marknadsiserad välfärdsstat, ställde sig just den frågan – om än med ett lite dystert konstaterande till svar:

“Market principles dominate social policy, the welfare state is in retreat and attitude data show a collapse in public trust in politicians, state institutions and benefit claimers (...) My academic output made no difference to anything.”¹

Det kan tyckas lite förmätet, att som enskild forskare vilja påverka samhällsutvecklingen, eller tro att ens egen forskning kan bidra till den. Men å andra sidan är det kanske överdrivet blygsamt – eller bekvämt distanserat – att aldrig ha den ambitionen i något av det man utträttar i sin forskargärning.

JOURNALISTIKENS GENOMSLAG

Få svenska förvaltningsforskare med långvarigt och publiceringsrikt intresse för offentlig styrning och organisering hörs uttrycka sin besvikelse över att politiker inte lyssnat på det man haft att säga. Tröst har i så fall funnits i att man mött många åsiktsfränder bland tjänstemän – och i en och annan utredare. Dessutom innebär det motstånd till förändring som institutioner uppvisar (eller den förändring hos dem som vi kanske nu bevittnar) ett slags bekräftelse på att ens teoretiska modeller har förklaringskraft.

Men nog är det lite märkligt, att det som flera statsvetenskapliga, företagsekonomiska och andra discipliners avhandlingar, artiklar och konferenser fyllts med under ett par decennier – om problemen med NPM och

1 Matthews, D., 2016. “Professor turns to novel writing as his research ‘had no impact’”, *Times Higher Education*, 1 september 2016 (min kursivering), <https://www.timeshighereducation.com/news/professor-turns-novel-writing-his-research-had-no-impact>

mål- och resultatstyrning – fick genomslag i den svenska politiska debatten (bland annat uttryckt i nuvarande regerings tal om tillitsstyrning²), först efter en lite tillspetsad artikelserie i DN?³

TILLÅTET ATT INTE VARA FÖRSIKTIG

Få akademiker vill väl ta efter de grepp som den moderna journalistiken ibland kritiserar för: förenkling, polarisering, stereotypisering, personifiering etc. Men borde vi ibland välja andra former – än den internationellt publicerade artikeln eller influgna punktlistor på powerpointen – för att berätta om vad vi kommit fram till? Och får det ibland vara tillåtet att spetsa till för att sticka ut?

ATT KÄNNA DET MAN VET

Peter Taylor-Gobby, igen, lät sig inte nedslås av att hans forskning ännu inte gjort något avtryck i den förda politiken. Han gör istället ett nytt försök, i en helt annan genre – romanens. Med sin skönlitterära debut hoppas han att läsarna, däribland politiker, ska "känna, inte bara intellektuellt förstå" innebörden av ett samhälle genomsyrat av marknadsprinciper, på ett sätt som det akademiska skrivandet nog sällan eller aldrig förmår. Social vetenskap, säger han, måste också tala till fantasin, inte bara förnuftet.⁴

Taylor-Gobbys bok heter *The Baby Auction*⁵ och romanens karaktärer lever i "The Market World", där inte bara utbytet av produkter och tjänster utan även varje handling av medkänsla, omsorg och ömhet – även

mellan närstående – måste innehålla en penningtransaktion. Till och med tilliten är prissatt.

FORSKNING I ROMANFORM

Vad med svensk förvaltningsforsknings långvariga och kritiska belysning av offentliga sektorns styrfilosofier; hade den kunnat lämna ett mer avgörande bidrag till debatt och politik – om den inte tyngts av bedövande empiri, långa metodutläggningar och teoretiskt snåriga resonemang om sociologisk nyinstitutionalism? Hade den kunnat bli till en omdiskuterad roman? Eller en film?

Kanske, om man lånat några av de metoder både journalister och författare använder sig av: att låta några enskilda människoöden illustrera styrningens och systemets baksidor; genom att sätta fantasin i rörelse – "det kunde ha varit jag"; och väcka läsarens längtan efter något annat än det som är.

Det finns förstås en överhängande risk att denna roman skulle bli mindre läst än den forskning den vilar på. En samhällsvetare gör väl sällan en bra romanförfattare, vilket i ärlighetens namn nog även gäller för Taylor-Gobby (att döma av mina egna nedslag i *The Baby Auction*).

Men exempel finns nära, om man har modet att paketera om sin forskning – till och med förvaltningsinriktad sådan – i mer lättsmält bokform, som i Roland Paulsens skildring av *Arbetsförmedlingen*⁶ (även om vi fortfarande väntar på konkreta policyeffekter som en följd av just hans kritiska – och ja, tillspetsade – berättelse).

2 Regeringen, 2016. *Offentlig sektor ska styras med tillit som utgångspunkt*, 16 februari 2016, <http://www.regeringen.se/artiklar/2016/02/offentlig-sektor-ska-styras-med-tillit-som-utgangspunkt/>

3 Zaremba, M., 2015. "Hur mycket är en patient värd?", *Dagens Nyheter*, 5 mars 2015, <http://www.dn.se/kultur-noje/hur-mycket-ar-en-patient-vard/>

4 Matthews, D., 2016. "Professor turns to novel writing as his research 'had no impact'", *Times Higher Education*, 1 september 2016, <https://www.timeshighereducation.com/news/professor-turns-novel-writing-his-research-had-no-impact>

5 Taylor-Gobby, P., 2016. *The Baby Auction*. Canterbury: Conrad Press.

6 Paulsen, R., 2015. *Vi bara lyder: en berättelse om Arbetsförmedlingen*. Stockholm: Atlas.

EFTERFRÅGADE AV ANDRA SKÄL

Ett annat sätt att utifrån sina resultat påverka, om nu ingen politiker eller journalist tar tillräcklig notis om ens forskning eller läser ens romaner, är möjligheten att efter inbjudan få delta i olika policyprocesser som utredare, utvärderare, bollplank och kommentator.

Vår legitimitet i dessa sammanhang byggs dock oftast upp kring vår förmåga att distanserat analysera, att försiktigt antyda, inte hårdra (eller ligga för nära enskilda organisationers, partiets eller politikens uppfattningar om problem och dess lösningar).

Hur då bära sig åt för att få dem som lyssnar att ”känna, inte bara intellektuellt förstå” det budskap du bär fram?

BÄST ATT TÄNKA SIG FÖR

Till sist en liten brasklapp för er som trots allt inspirerats och nu är på väg upp på barriaderna för att skriva dikter eller dansa fram er forskning – tänk om den lösning du förespråkar (vare sig det gäller DDT, mindre marknad eller mer tillit), bär på större problem än de problem du vill råda bukt på?

Schweizaren Paul H. Müller fick 1948 Nobelpriset i medicin för sin upptäckt; att det harmlösa DDT kunde lösa världens problem med insektsburen malaria och tyfus. Nu vet vi bättre.

Magnus Erlandsson är lektor i statsvetenskap och ledarskap vid Institutionen för skolutveckling och ledarskap, Malmö högskola.

E-post: magnus.erlandsson@mah.se